

הערות/הארות/תודות יתקבלו בברכה לוטס-אפ: 0544323437 **סרטים מומלצים:** המצאת השקר
<https://drive.google.com/file/d/0B5iETGd0dYjKaTYwME85ZFV4ZjZl/view?usp=sharing>

מבוא לחוק המקראי:

החוק תפקידו לייצר **סדר חברתי** – שבני האדם יכלו להחיות לפי כללים מוסכמים זה לצד זה ולא לפי חוקי הגיוגל בהם רק החזק שורד.

מקור החוק המקראי:

לפי הגישה **הביקורתית-התנ"ך** נכתב ע"י בני אדם שונים לפיכך החוקים בתנ"ך הם **המצאה** של בני אדם. לפי הגישה **מסורתית-התנ"ך** נכתב **מפי ה'** ולפיכך **מקור החוק** הוא ה'.

לא ל"בגרות" (רק ל"חיים"): בנימה אישית מדם ליבי ולדאבון ליבי, בגלל שימוש לא מבוקר **במילים אלו**, נוצרה תהום פעורה בין דתיים לחילוניים. התפיסה כאילו לה' יש **מיתרי קול** ומישהו שמע **קולו** (קול "אודיו") ורשם את מילותיו, היא תפיסה שמתאימה אולי לגן ילדים. אומנם בתורה כתוב "וידבר ה' אל..." אך גם כתוב באותה מידה שלא להקים יש "זרוע נטויה"... מאידך, הטענה שמדובר ב"המצאה" פרי גחמה של סובייקטיבית של אנשים שרצו לנצל את ההמונים, גם היא אינה הולמת יחס למחוקק שהקדים את זמנו באלפי שנים בחוקים רבים. כדברי אפלטון "האמת לא נמצאת בקצוות, אלא אי-שם ולאן דווקא באמצע". לאדם יכולת "לשמוע קולות (=מסרים!) אלוהיים" = יכולת להגיע לתובנות שמכות בו כ"פטיש יפוצץ סלע" (כדברי ירמיה) שיאירו לו ולאחרים ולדורות רבים את החיים. בשפה הדתית זה "נבואה" או "רוח קודש" ובשפת הז"ל "בת-קול", בשפה החילונית זה "תובנה" או "אינטואיציה" או "הברקה" **מדהימה/גאונית/גדולה מהחיים**. אלו בסופו של יום רק מילים נרדפות! הבעיה בקיטוב בין התפיסה החילונית ה"רציונאלי/אנושית" לדתית ה"אינטואיטיבית/רוחנית" – שיש אנשים שמפחדים נרתעים או סולדים מאנשים שמגדירים עצמם כ"שומעי קולות אלוהיים" וראים בהם חלק מאנשים שרואים עצמם כ"מתקשרים". התוצאה העגומה היא שהם דוחים את כל מה שכתוב בתורה רק בגלל האופי ה"דתי" של הצגתם לאנושות (למרות שאת "משפט פיתגורס" אם לא דוחים רק בגלל שפיתגורס האמין באלילים). מי יתן ונדע לדלות מספר הספרים את הדרך לחיות חיים ראויים – בעיני אלוהים ואדם. **ספר מומלץ בהקשר זה: "סודותיו של מורה נבוכים" (להשאלה ניתן לפנות אלי בהודעת ווטס אפ)**

סוגי חוקים:

1. מצוות עשה לעומת מצוות לא תעשה (למשל: לתת צדקה לעומת לא לגנוב).
2. מצוות התלויות בארץ לעומת שאינן תלויות בארץ (למשל: תרומות וקורבנות לעומת תפילין).
3. בין אדם לחברו לעומת בין אדם למקום (למשל: לא תגנוב לעומת חילול שבת)
4. מצוות שהזמן גרמן לעומת מצוות תמידיות (מבוצעות בזמן מסויים – שבת/חג/שלב מסויים של היום).

למרות הרושם הכללי שהתנ"ך עוסק בעיקר בקורבנות ובמצוות דתיות – **רוב העיסוק בתנ"ך הוא במצוות בין אדם לחברו**, לכן ספר זה מהווה **מקור השראה לעמים ולדתות** שונים **מזה אלפי שנים**. כל אדם (שרואה עצמו כייצור שנברא בצלם ודמות האל) אמור למנוע מעצמו פגיעה בזולת ולשאוף לחברה טובה והוגנת.

סוגי ניסוח

אפודיקטי (=קצר וקולע) – למשל: לא תרצח/לא תגנוב.
קזואיסטי (=מקרה+דין). היעזר **במילות פתיחה** כגון: "אם..." "כי (=כאשר)..."

טעמי/מטרות המצוות = הנימוקים לקיום המצוות.

1. **נימוק דתי** (א) זכר ליציאת מצרים (ב) זכר לבריאת העולם
2. **נימוק חברתי** (א) **הומאני** = הגנה על החלש (ב) **מוסרי-היסטורי** = לקח מהעבר שלך כעבד/גר. למשל: שחרור עבדים
3. **להיבדל** (להיות שונה) **מהגויים**
4. **נימוק תועלתני** = לשם קבלת שכר

דוגמאות לתועלתני:

כג וְאֹתְנִי, הוֹצֵא מִשָּׁם--לְמַעַן, הֵבִיא אֶתְנִי, לְתֵת לְנִי אֶת-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם, כִּד וַיְצַנְנֵנוּ ה', לְעֵשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֲקִים הָאֵלֶּה, לְיִרְאָה, אֶת-ה' אֱלֹהֵינוּ--לְטוֹב לְנִי כָּל-הַיָּמִים,

העשרה - חוקי ח'מורבי:

ח'מורבי היה מלך בבל שחי בין השנים 1750-1792 לפני הספירה (לא צריך לזכור בע"פ) חוקק 300 חוקים החלים על אזרחיו החוקים נחקקו על גבי **אֶסְטִילָה** (מצבת זיכרון) החוקים נוסחו כ"קודקס" (רשימה) של חוקים. בראש האסטילה (מצבה) יש ציור בו רואים כי האל (של ח'מורבי) מעניק לו שרביט = מעשה סימלי שח'מורבי מקבל סמכות לחוקק חוקים. **ההבדלים בין חוקי ח'מורבי לחוקים המקראיים.**

1. אצלנו **מקור** החוק הוא ה' (וידבר ה'...) ובחוקי ח'מורבי המקור לחוקים הוא המלך.
2. אצלנו החוק **חל** על כולם ובח'מורבי החוק לא חל על המלך.
3. אצלנו החוק עוסק בכל **תחומי** החיים (גם מוסר וגם חוקים בנושאים הכי אינטימיים ופרטיים) ואילו בח'מורבי מדובר רק על חוקים אזרחיים (דיני ממונות ונפשות בלבד).
4. אצלנו יש גם חוקים דתיים (בין אדם למקום) ולא רק חברתיים (בין אדם לחברו).
5. אצלנו החוקים משולבים (גם) בתוך סיפורים ובח'מורבי יש רשימה של חוקים.

היקפו של החוק המקראי:

החוק מתייחס ל**כל תחומי החיים**: האזרחיים, הדתיים, הפוליטיים ואפילו האינטימיים ביותר. התורה מתייחסת ומצווה אפילו על **מחשבות** (לא תחמוד, לא תשנא, ואהבת) ולא רק על **איברים** (איסור אכילה/ראיה/שמיעה).

דברים ו' 4-9 פרשיית שמע (שם הפרשייה על שם המילה הראשונה)

פסוק 4: שמע, ישקאל: ה' אלהינו, ה' אחד

תופעת העריכה של האותיות "ע" ו"ד" נקראת "**אות רבתי**" (אות גדולה) הסיבות לקיומה של התופעה: **לקישוט** – לכבוד פתיחה של קטע חשוב (כמו פתיחת ספר או פרשייה חשובה) **להדגשה** – ששימו לב שכתוב "אחד" ולא "אחר". מי שאומר פרשייה זו הוא **מעיד** שה' הוא אל אחד.

קושי לשוני: מדוע מתחיל בגוף שני יחיד (שמע) וממשיך בגוף ראשון רבים (אלוהינו)? **פתרון**: מטיל אחריות גם על הכלל וגם על הפרט.

ההשקפה הדתית: מונותאיזם – אמונה באל אחד. שנאמר "ה' אחד!"

פסוק זה הוא פסוק מכונן בתרבות היהודית – הוא תמצית האמונה היהודית – **שה' אחד = הכל משמים!** גם הטוב וגם הרע! השאלה היא לא רק כמותית. כמה אלים יש? 3? 33? או רק 1? זה מבטא שכל מה שיש בעולם, גם הדברים הכי רעים, הם מאותו מקור של הטוב – כלומר, לפי השקפה זו יש וניתן לראות בכל דבר שהכל לטובה (הכובע הצהוב של דה-בונו.../שאלות אפר"ת). לפי האמונה היהודית אין מקום בעולם לא ליאוש ולא לשחצנות. לא הכל בגללך ולא הכל באשמתך – בכל דבר ה' מעורב.

פסוק 2: וְאֶהְיֶה, אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל-לִבְבְּךָ (מחשבותיך) וּבְכָל-נַפְשְׁךָ (אפילו נוטל נשמתך), וּבְכָל-מַאֲדֶיךָ (כספך)

מה זו "אהבה"? פילוסופים ומשוררים רבים דנו בכך. המכנה המשותף של הגדרות רבות הוא: **רצון לעשות טוב** לאובייך אותו אני אוהב. למשל, הורה/מורה/רופא/חבר שאוהב משהו הכוונה שהוא מקריב למענו כדי שיהיה לו טוב. הבעיה שבימינו משתמשים במילה "אוהב" גם כאשר מתכוונים למילה "נהנה". אדם שאוהב גלידה/סרט/חברים מתכוון להגיד "נעים ליי" ולא שהוא מוכן להקריב למענם. מי שאוהב משהו הוא **לכל הפחות לא מזיק לו**. או עושה הכל כדי שלא יפגע. כך למשל, אדם שאוהב את הטבע לכל הפחות לא מלכלך ולא מזיק לטבע. אדם שאוהב את ה' לכל הפחות לא פוגע בבני האדם שנבראו בצלמו (ובשאיפה שגם לא פוגע בבעלי חיים ולא בצומח ולא בדומם כי לפי התנ"ך ה' ברא הכל - כלומר - צריך לאהוב/לא להזיק לשום דבר בעולם!!).

קושי דתי: כיצד אפשר לצוות על הרגש?

פתרון 1) אם תבצע את הפעולות שמפורטות בהמשך הפרשייה זו ה**וכחה** שאת/ה אוהב/ת את ה'.
2) אם תבצע את הפעולות שמפורטות בהמשך הפרשייה זו י**גרום לך** שתאהב/י את ה'.
3) הציווי הוא על הפעולות בלבד ולא על הרגשות – עליך להתנהג **כמו אדם שאוהב את ה'**.

אמצעי ספרותי: חזרה משולשת על מילת ההגזמה "כל".

קושי רעיוני: האם אין מדובר באהבה אובססיבית??

פתרון: זה למעננו ולא למענו. אם כל רגע ורגע נחיייה בתודעה שיש לאהוב את ה' – את עולמו – כך שלכל הפחות לא נזיק לאף אחד מברואיו – לאף אדם לאף חיה – הרי ככל שנהיה עסוקים באהבת ה'/העולם/הטבע, כך נזיק פחות לעולמנו.

פסוק 6: וְהָיָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה (לאהוב את ה' תמיד), אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ (במחשבותיך תמיד – כפי שיפורט בהמשך).

פסוק 7: וּשְׁנַתֶּם לְבַבְיָךָ (תלמד את הילדים שלך את המצווה (לאהוב את ה' ושהוא אל יחיד))

וְדַבַּרְתָּ בָּם (תעסוק בכך ותדבר על כך כי זה מעסיק אותך-כמו שאנשים שאוהבים כדורגל ומדברים על זה כל היום...) מתיי? **בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְכְּךָ – בְּשִׁבְתְּךָ וּבְלִכְתְּךָ – בִּישִׁיבָה וּבְהִלִּיכָה = נִיגוּדִים = בכל מצב!**
בְּבֵיתְךָ וּבְדַרְכְּךָ - בבית ובחוץ = **נִיגוּדִים** = בכל מקום!

וּבְשִׁבְתְּךָ וּבְלִכְתְּךָ . **שֵׁאתָ הוֹלֵךְ לִישׁוֹן וּלְכַשְׁתָּעוֹר – בְּלִילָה וּבַיּוֹם = נִיגוּדִים = בכל זמן!**

וּשְׁנַתֶּם וּכְתַבְתֶּם – כְּתַב וּבַע"פ = נִיגוּדִים = בכל דרך/צורת התקשורת.

פסוק 9: עַל-מַצֹּת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ - **בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ** – בתוך ביתך הפרטי ובמקומות ציבור/כניסה לחצר=**נִיגוּדִים** = בכל מקום!

פסוק 8" וקשרתם לאות, על-גַּדְךָ (תפילין של יד) ; וְהָיָה לְטָטְפֹת (תכשיט) בֵּין עֵינֶיךָ (תפילין של ראש) .

פרשייה זו ניתן למצוא במספר **תשמישי קדושה** ביהדות: בספר התורה, בסידור, במזוזה ובתפילין. פרשייה זו **נהוג לומר** לפי המסורת היהודית – בכל בוקר ולילה בתפילת שחרית וערבית (בשכבך ובקומך).

יהודים לפני/בזמן הוצאתם להורג אמרו בקדושה וטהרה פסוק זה – כמו רבי עקיבא שהוצא להורג בייסורים נוראיים – לא כדי שברגע האחרון יקרה נס על טבעי וה' יציל אותם (הרי הוא זה ששלח אותם לפי התפיסה היהודית) – אלא כעדות שהם מאמינים בה' אחד = שהכל ממנו = הכל "נהיה בדברו/בגללו" גם הזוועות שבמשרפות/תאי גזים! = **אתה זה שגרמת לי. אתה ולא שליח. כל האנשים מסביב הם רק ה"שליחים" ה"עבדים" שלך ואני מקבל עלי בהכנעה את הגורל שזימנת לי!**

דברים ו' 14-5 פרשיית והיה כי יביאך (על שם המילים הראשונות שבפיסקה/פרשייה זו).

פסוק 10: וְהָיָה כִּי יָבִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, אֶל-הָאָרֶץ = השקפה היסטוריוסופית דתית=ה' אל המלחמות – הנצחונות בזכותו. קיבלנו את הארץ בזכותו ולא בזכות הכוח הצבאי שלנו.
אֲשֶׁר נִשְׁפַּע לִאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב--לְתֶת לָךְ = **ברית אבות** = קיבלנו את הארץ בזכות הברית/הבטחה לאבותינו. ולא בזכות צדקותנו – וכל עוד לא נפר את הברית שנכרתה עימם.

פסוקים 11-B 10: כשנכנס לארץ שישבו בה 7 עמים לפנינו, ונגרש מכאן את 7 העמים, נגיע ו"נהנה מהמוכן":
ערים גדלות וטבת וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב וּבְרֵית חֻצּוֹבִים כְּרָמִים וְזֵיתִים וְאֶכְלֶת, וְשִׁבְעַת

אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ, אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאתָ, אֲשֶׁר לֹא-חֻצַּבְתָּ, אֲשֶׁר לֹא-נִטְעַתָּ;
אפיפורה-חזרה על סיומת זהה=**הדגשה!**

זה טוב? רע? (שאלות אפר"ת.../כובעי חשיבה של דה-בונו) התורה חוששת מהתוצאות השליליות של "פינוק יתר":
פסוק 12: הַשְּׂמֶר לָךְ, פֶּן-תִּשְׂכַּח אֶת-ה', אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, מִבֵּית עֲבָדִים.
גם שטוב לך אסור לשכוח מי דאג לך. ה' נוטים להיזכר בה'/בהורים רק כשהם זקוקים לעזרה...
הסכנה היא "וישמך ישורון ויבעט" הסכנה היא שיהיה לך טוב תשכח מהיכן הגעת...

פסוק 13-14: אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא, וְאֹתוֹ תַעֲבֹד (אליו בלבד תתפלל); וּבְשִׂמּוֹ (בלבד) תִּשְׁבַּע (כשצריך ומותר להישבע).
לֹא תִלְכּוּן, אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים--מֵאֱלֹהֵי, הָעַמִּים, אֲשֶׁר, סָבִיבוֹתֶיכֶם .

אסור להיות **כפוי טובה** ולהודות לאלילים אחרים לאלים לא מועילים ולא לה'.
אסור להיות **מושפע מהסביבה** (מהעמים שיחיו לידינו) אלא להאמין רק בה'.

דברים פרק כ"ד פס': 10 - 22 (חוקים סוציאליים/חברתיים)

פסוקים 10-13: חוקי לקיחת משכון בעת מתן הלוואה	
10	כִּי-תִשָּׂה בְרֵעֲךָ, מִשְׁאֵת מְאוּמָה - לֹא-תִבְאֵ אֶל-בֵּיתוֹ, לְעֵבֶט עֵבֶטוֹ . כאשר תלווה לרעך הלוואה כלשהי, -"דין פרוטה כדין מאה"... אל תיכנס לתוך ביתו לקחת ממנו משכון
11	בְּחוּץ, תַּעֲמֹד; וְהָאִישׁ, אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בוֹ, יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת-הָעֵבֹט, הַחוּצָה . חכה מחוץ לבית של העני, והאיש יוציא אליך את המשכון החוצה.=למרות זכותך להגן על הקניין (כסף) שלך, אסור לך לפגוע בפרטיות ולא בכבוד האדם של העני/לווה.
12	וְאִם-אִישׁ עֲנִי, הוּא--לֹא תִשְׁכַּב, בְּעֵבֶטוֹ . וְאִם-אִישׁ שְׁלוּוֹה מִמֶּךָ הוּא עֲנִי, אַל תִּשְׁמֹר אֶת מִשְׁכוֹנוֹ אֲצִלְךָ בְּמִשַׁךְ הַלֵּילָה אֲלֵא עֲלֶיךָ לְהַחֲזִיר לוֹ אוֹתוֹ כֹּל שְׂקִיעָה (אחרת במה ישן?). זהו " חוק קזואיסטי " מדבר על " מקרה " של עני שאין לו במה לישון בלילה. אך ממקרים כאלו ניתן ללמוד על מקרים דומים נוספים , למשל, שאסור למשכן כלי עבודה בשעות היום, אחרת במה יעבוד!! ממש כמו שמהדין של "שור שנוגח פרה" לומדים מה הדין של מכונית שפוגעת במכונית. הדינים מנוסחים בצורה "קזואיסטית" כדי שיהיה אפשר להסיק מהם באופן נצחי דינים נוספים.
13	הָשֵׁב תִּשְׁיֵב לוֹ אֶת-הָעֵבֹט כִּבְּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ, וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבְרַכְךָ; וְלֹךְ תִּהְיֶה צְדָקָה, לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ . השב לו את המשכון עם שקיעת השמש, כדי שישכב לישון בבגד שלו (או: בשמיכה שלו). הוא יברך אותך על כך, והתנהגותך המתחשבת תעמוד לך כזכות לפני ה' אלוהיך= נימוק תועלתני .
פסוקים 14-15: חוקי שכר לשכירים	
14	לֹא-תַעֲשֶׂק שֹׁכֵר, עֲנִי וְאֶבְיֹן, מֵאֲחֶיךָ, אוּ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ בְּשַׁעֲרֶיךָ . אל תנצל את כוחך לרעה כנגד שכיר או עני, בין שהוא מבני ישראל ובין שהוא מארץ אחרת/עם אחר שמתגורר בארץ. ה"גרים" היו נחשבים חלשים כלכלית כי לא היתה להם קרקע שירשו מאבותיהם . והרי בעת העתיקה הכלכלה היתה מבוססת בעיקר על חקלאות!!
15	בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תִבְוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי עֲנִי הוּא, וְאֶלְיוֹ, הוּא נֹשֵׂא אֶת-נַפְשׁוֹ; וְלֹא-יִקְרָא עֲלֶיךָ אֶל-ה', וְהָיָה כֵּן חֲטָא . בסיום יום עבודתו תיתן לו את שכרו, ולא לאחר שקיעת השמש, כי הוא עני והוא מצפה לשכר בכיליון עיניים, ואל תגרום לו לפנות לאלוהים ולהתלונן עליך כי התנהגותך תיחשב לחטא.= נימוק חברתי מוסרי
פסוק 16: העונש של כל אחד הוא על חטאיו בלבד	
16	לֹא-יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל-בָּנִים, =מקרה פרטי וּבָנִים לֹא-יוֹמְתוּ עַל-אֲבוֹת: =מקרה פרטי אִישׁ בְּחַטָּאוֹ, יוֹמְתוֹ =ה"כללי" (=כלל ופרטיו) האב לא יענש על מעשה הבן – והבן לא יענש על מעשה האב; אלא כל אחד יישפט לפי מעשיו שלו . מבנה 1+X : מבנה X+1=האחרון הוא הנכון/קובע/ראוי.
קושי מסוג סתירה: מדוע בעשרת הדיברות נאמר שיש גמול דורות??! לפי הגישה הביקורתית: הקטעים השונים נכתבו ע"י אנשים שונים והם היו בעלי דעות שונות. לפי הגישה המסורתית: בעשרת הדיברות מדובר על חטאים דתיים שה' יעניש בגללם בני אדם, ואילו כאן מדובר בענישה של בני אדם על חטאים חברתיים .	
פסוקים 17-21 הגנה והענקת זכויות החלשים בחברה	

17	לא תטה, משפט גר יתום; ולא תחבל, בגד אלמנה.	אסור לעוות משפט של גר ויתום, ולא לקחת בעירבון בגד של אלמנה. יתום ואלמנה נחשבים לחלשים כלכלית בחברה כי בעת העתיקה הכלכלה היתה פטריאכלית (גברית) וכאשר לילד אין אבא או לאישה אין בעל/בן זוג אז קשה להם כלכלית.
18	וזכרת, כי עבד היית במצרים, ויפדך ה' אלהיך, משם; על-כן אנכי מצוה לעשות, את-הדבר, הזה.	עליך לזכור שהיית עבד במצרים, וה' הציל אותך משם, ולכן אני (ה') מצווה עליך היום לעשות את הדבר הזה: אם זה איום=נימוק תועלתני אם הכוונה לומר "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך"= נימוק חברתי
19	פי (=כאשר) תקצר קצריך בשדך ושבחת עמר בשדה, לא תשוב לקחתו-- לגר ליתום ואלמנה, יהיה: למען יברכך ה' אלהיך, בכל מעשה ידך. } ס	כשתקצור את התבואה בשדה אם תשכח קבוצת שיבולים בשדה אל תחזור לקחת אותה= מצוות לא-תעשה אלא תשאיר אותה = מצוות עשה לגר, ליתום ואלמנה, כדי שה' יברך אותך בכל מעשיך= נימוק תועלתני .
20	פי (=כאשר) תחבט זיתך, לא תפאר אחרוך: לגר ליתום ואלמנה, יהיה.	בזמן קטיף/מסיק הזיתים, אל תקטוף מכל הענפים מה שלא נפל בעקבות החבטות בעץ, אלא תשאיר לגר, ליתום ואלמנה.
21	פי (=כאשר) תבצר פרמך, לא תעולל אחרוך: לגר ליתום ואלמנה, יהיה.	בזמן קטיף/בציר הענבים בכרם, אל תקטוף את האשכולות הקטנים והענבים הבודדים, אלא תשאיר אותם לגר וליתום.

השוואה למגילת רות פרק ב:

בעז אומר לרות שהוא הזהיר את הנערים שלא יפגעו בה (מסתבר שהנערים היו נוהגים להטריד את העניות שהיו באות ללקט שיבולים בשדה ולגרש אותן) לא רק זאת, הוא אמר גם לפועלים להפיל בכוונה את השיבולים לרצפה כדי שיהיה לה קל לאסוף הרבה שיבולים. בעז מקיים את החוק המקראי מעל ומעבר לנדרש ע"פ החוק המקראי

דברים פרק ט"ו פס': 1 – 11 (דיני שמיטת כספים ופרוזבול)

מבוא:

מצוות השמיטה היא מצווה מיוחדת. כבר לפני אלפי שנים, חז"ל קבעו שהיא מייצגת את כל מצוות התורה ("ימה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני"). זו קביעה מרתקת למה דווקא מצווה זו נבחרה לייצג את כל המצוות בתורה ומפליא לגלות אלו תהליכים עברה מאז מתן תורה ועד היום – ואולי זו היתה כוונתם – ללמדנו ש"הלכה" כל הלכה, כמו הלכות שמיטה "הולכת ומתקדמת" ומשתנה במשך השנים ע"י חז"ל.

הרעיון של שנת שמיטה, פעם בשבע שנים, בה כל החקלאים שובתים ממלאכה דומה מאוד לרעיון של שבת, פעם בשבעה ימים, שבה כל בעלי המלאכה (לא רק חקלאים) נחים ביום המנוחה לאומי. לא כל אחד ביום אחר אלא כל המשפחה כל בעלי המקצועות באותו יום כדי לחזק את הקשרים המשפחתיים ולאגור כוחות נפשיים ורוחניים לשבוע הקרוב. אולם, מנוחה יומית, איננה מספיקה אלא כדי לאסוף מעט כוחות לשבוע הבא בלבד, אך "שנת שבתון" בה במשך שנה כל העם שובת מהמרוץ והתחרות הכלכלית היא ערך עליון של התפתחות רוחנית לאומית. הבעיה ברעיון של "שביתה" הוא שזה יוצר בעיות כלכליות. כמו שבשבת יש אנשים שמתפתים לעבוד ולייצר עוד ועוד כסף על חשבון בילוי בחיק המשפחה גם שבתון של שנה שלמה יוצר בעיות כלכליות.

הרעיון: לשבות ממלאכות חקלאיות שנה שלמה – לנוח ולהתפתח מבחינה רוחנית.

בעיה: מי שלא הספיק לשלם חובות כאשר היה מותר לו לעבוד לא יצליח לשלם חובות כאשר אסור לו לעבוד. **פתרון:** התורה מוותרת לעני על חובותיו.

בעיה חדשה: אדם עשיר לא יתן הלוואה אם יודע שהעני בסופו של דבר לא ישלם לו והרי עניים חייבים הלוואות כדי לשרוד בשנה שלא היה להם יבול.

פתרון של התורה: הבטחת שכר וכן אזהרה ואיומים שה' יעניש את מי שלא יתן הלוואות לעני (לא עזר!). **פתרון של הלל הזקן:** "פרוזבול" – למרות האמור בתורה, העשיר יגבה את החוב, אך לא למען עצמו באופן ישיר, אלא למען בית דין (אשר ימנה את העשיר כ"שליח" לגבות את הכספים. הכספים שיגבו בשם בית הדין ע"י שליח בית דין – העשיר – ישולמו לעשיר). כלומר, הגביה לא בכובע "פרטי" אלא כשליח בית דין. כדי להפעיל מנגנון זה העשיר חותם על שטר "פרוזבול" שמעביר את החוב לבית הדין. (פרוזבול=בפני בית דין)

חזרה הבעיה המקורית: אם העני לא עובד כיצד ישלם חובות?!! מה הטעם בציווי של התורה?? **(באופן הזוי - עד כאן החומר לבגרות – ברשותכם עוד כמה שורות)**

פתרון: "היתר מכירה" או "אוצר בית דין" הקרקע תמכר לגוי או העבודות יבוצעו עבור בית דין וכך העני יוכל להמשיך ולעבד את הקרקעות ולשלם את חובותיו ל"עשיר" ("ל"מלווה").

חזרה לבעיה מקורית: אם העני עובד ומשלם חובות אז "מה השתנה" בשנת השמיטה?? הכל כרגיל!! "מה הועילו חכמים בתקנתם"?

הרעיון: לשמר את הזיכרון אודות האוטופיה הרצויה – מנוחה קולקטיבית. זה אומנם נשמע "ימות המשיח" האוטופיה הזו, אך אם לא נשמר זאת נשכח אידיאל זה. תודה לאל כיום, דור הגאולה, שוב אנו יכולים לחזור לרעיון השמיטה לא רק חקלאים אלא כל המשק – בעזרת "קרן השתלמות" שמסייעת לאנשים לחסוך 6 שנים כדי שבשנה השביעית יוכלו לצאת לשבתון ולהתפתח מבחינה רוחנית ונפשית ולא רק לרוץ סביב הזנב אחרי עוד שקל ועוד שקל.

פסוקים 1 - 6 : שמיטת כספים	
1	מקץ שבע-שנים, תעשה שמיטה . כל שבע שנים, בסוף כל שנת שמיטה, תכריזו על שמיטה (בפרק שלנו ידובר על שמיטת החובות)
2	וְזָה, דְבַר הַשְּׁמִיטָה שְׁמוּטָה כָּל-בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ, אֲשֶׁר יִשֶׂה בְרַעְיוֹנוֹ: לֹא-יִגְשׁ אֶת-הָעֵוָה וְאֶת-אֲחִיו, כִּי-קָרָא שְׁמִיטָה לָהּ .
3	אֶת-הַנֶּכְרִי, תִּגְשׁ מהנכרי מותר לבקש החזר חוב! מדוע ה"אפליה"?? א. כי הוא עובד בשנת השמיטה. ב. כי הוא לא "אח" שלנו ויותר שכזה עושים רק בתוך העם שלנו. ג. הם לא מוותרים לנו על חובות בשנת השמיטה.
4	אָפֶס, כִּי לֹא יִהְיֶה-בְּךָ אֲבִיּוֹן: כִּי-בָרַךְ יִבְרַכְךָ, ה', אֶלְהֵיךָ נִתְּן-לְךָ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ . אבל (אם תעשה זאת), לא יהיו ביניכם עניים, כי ה' יברך אותך, בארץ= נימוק תועלתני . שהוא, ה', נותן לך לירושה= השקפה היסטוריוסופית דתית -ה' אל המלחמות. הנצחונות בזכותו. הארץ נתנה בזכותו ולא בזכות כוחנו הצבאי
5	רַק אִם- שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע, בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ, לְשָׁמֵר לְעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצַוְךָ הַיּוֹם .
6	כִּי-ה' יִבְרַךְ אוֹתְךָ כְּמוֹ שֶׁהוּא הַבְּטִיחַ לְךָ, וְאֵתָה תִּלְווּהוּ תְּמוֹת עֵירֻבוֹן לְאַחֵרִים, אֲבָל לֹא יִהְיֶה צוֹרֵךְ לְהַלוֹת לְךָ, וְאֵתָה תִּמְשָׁל בְּאַחֵרִים, וּבְךָ לֹא יִמְשָׁל אֶף אֶחָד. פסוקים 5-6 הם חזרה ופירוט של פסוק 4 = הדגשת הנימוק התועלתני .
פסוקים 7-11: אזהרה מפני הרתיעה להלוות לעני כסף ועידוד ההלוואה לעני	
7	כִּי-יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאֶחָד אֲחֵיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תִאֲמָץ אֶת-לִבְּךָ וְלֹא תִקְפָּץ אֶת-יְדֶיךָ מֵאֲחֵיךָ הָאֲבִיּוֹן
8	כִּי-פָתַח תִּפְתַּח אֶת-יְדֶיךָ לוֹ וְהֶעַבְטָה תַּעֲבִיטְנוּ דֵי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ .
9	הַשְּׁמֵר לְךָ פִּן-יִהְיֶה דְבַר עִם-לִבְּךָ בְּלִיעַל לְאַמֵּר קִרְבָּה שְׁנֵת-הַשָּׁבַע שְׁנֵת הַשְּׁמִיטָה וְרָעָה עֵינֶיךָ בְּאֲחֵיךָ הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֶל-ה' וְהָיָה בְּךָ חֲטָא .
10	נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא-יִרַע לִבְּךָ בְּתִתֵּן לוֹ כִּי בְגַלְלֵה הַדְּבַר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יְדֶיךָ .
11	כִּי לֹא-יִחַדֵּל אֲבִיּוֹן מִקְרֹב הָאָרֶץ עַל-כֵּן אֲנֹכִי מֵצַוְךָ לְאַמֵּר פָּתַח תִּפְתַּח אֶת-יְדֶיךָ לְאֲחֵיךָ לְעֵנֶיךָ וְלֹאֲבִינֶיךָ בְּאַרְצְךָ .

דברים כ' דיני מלחמה

מבוא: התנ"ך יוצא נגד התפיסה "במלחמה כמו במלחמה-שורים את הכלים/כללים" ומנסה לחנך אותנו שגם במלחמה יש חוקים! הסיבה: גם האויב נברא בצלם ה'! גם האם בני אדם וחווה! לכן יש לעשות הכל כדי להפחית שפיכות דמים של שני הצדדים גם אם זה בא על חשבון החיילים שלנו!!! **קיקרו** הפילוסוף היווני - ספק שאל ספק קבע: "**במלחמות המזוות** (האומניות) **שותקות !!! / ???**"

בעלי תפקידים/דוברים הנזכרים בפרק

1. **כהן משוח מלחמה** : תפקידו להרגיע את העם שלא יפחד כי ה' שעזר לנו בעבר, ביציאת מצרים, יעזור לנו גם עכשיו
2. **השוטרים** מחלקים פטורים למי **שטרם חנך=טרם השתמש** בבית/כרם/אישה חדשה וכן משחרר את הפחדנים.
3. שלושת הפטורים הראשונים הם פטורים חברתיים והרביעי הוא פטור מסיבה צבאית. יש אומרים שכל המטרה בפטורים הראשונים שהפחדנים ירגישו בנוח לקום ולחזור הביתה. יש אומרים שלא משחררים כ"כ הרבה חיילים אלא רק מי שהוא "גם וגם" גם מפחד וגם טרם חנך משהו חדש.
4. ופקדו השוטרים **ראשי צבאות** בראש העם - **פירוש** 1. השוטרים ממנים ראשי צבא/מפקדים. **פירוש** 2 – ראשי הצבאות/המפקדים נותנים פקודות לעם.

סוגי מלחמות – רשות וחובה

ההבדלים בין מלחמת רשות לחובה.

1. במלחמת רשות יש 4 פטורים ומלחמת חובה רק 1 (מי שהתחנך) **שים לב:** הפטור בפרק שלנו הוא לאדם שהתארס. אם שכב/התחנך עם אשתו הוא לא פטור. מאידך, במקום אחר כתוב שמי שהתחנך פטור במשך שנה שלמה – אך רק לשנה אחת (ומלחמות נמשכות לעיתים יותר זמן).
2. במלחמת רשות קוראים לעיר לשלום לפני שפותחים במלחמה.
3. במלחמת רשות הורגים רק את הזכרים.
4. הסיבה להבדל בין מלחמת רשות לחובה
מלחמת רשות היא נגד עיר רחוקה = עיר שהשפעתה התרבותית עלינו נמוכה – לכן לא צריך בהכרח להרוג אותם ובכל מקרה לא צריך להרוג את הנשים

כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ
וְנִתְּנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ
וְנִתְּנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ = תפיסה היסטוריוסופית דתית = ה' גורם לנצחונות במלחמות.

השוואה בין פטור בפרק שלנו לפטור של חתן בדברים כ"ד

דברים כ"ד	דברים כ'	מי פטור
מי שהתחתן	מי שהתארס	מי פטור
גם ממלחמת מצווה/חובה	רק ממלחמת רשות	ממה פטור
שנה אחת	מכל המלחמה	לכמה זמן פטור
כדי לשמח את אשתו	פן איש אחר יקחנה	למה פטור

היחס לעצים:

ההבחנות הן: 1. סוג העץ 2. מטרת ההשחתה.

עץ פרי – אסור לעולם לפגוע בו כי נועד לאוכל לחיילנו
 עץ שאינו עושה פרי – אם כדי לעשות ממנו כלי מלחמה למצור – מותר לגדוע
 אם כדי לנקום ולהוציא כעס – אסור לגדוע אותו

הסיבה: העץ הוא לא אדם שנלחם נגדך לכן אל תפגע בו = היפוך מטאפורה – בד"כ התנך משתמש בעצים כדי לדמות בני אדם. הפעם הוא אומר שהאדם הוא לא כמו עץ כדי להדגיש את המסר שאין לפגוע בעצים.

הערות קצרות נוספות אך חשובות:

פסוק 1: המקרה: כי (=כאשר) תצא למלחמה

(1) על איבך (=שונאיך) (2) וְרַאֲיִתְּ סוּס נֶרְכָב (=כלי מלחמה) (3) עם רב מְמַן (=צבא גדול יותר) = סיבות לפחד!

הדין: לא תירא מהם (=אסור לפחד מהם)!

הנימוק הדתי: כי-ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ (המעלך מארץ מצרים=אל אוניברסאלי) = תפיסה **היסטוריוסופית דתית**-הניצחונות מה'!

קושי דתי: כיצד אפשר לצוות על הרגש?! איך אפשר לא לפחד במלחמה?!!

פתרון: זה מנוסח כמו איסור אך זה לא איסור זה עידוד שה' יעזור לנו ואפשר יותר להירגע!

פסוקים 2-4: כהן משוח מלחמה מתמנה לקראת מלחמה ותפקידו לעודד את העם:

אל- יִרְדַּךְ לְבַבְכֶם = **אל-** תִּירְאוּ = **ואל-** תִּתְפַּזּוּ = **ואל-** תִּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם = **חזרה** על **מילות השלילה** להדגשת המסר המעודד.

פסוקים 5-8: חלוקת הפטורים ע"י השוטרים (אנשי המשטר/שלטון):

<p>אפיפורה חזרה על אותה סימת</p>	}	<p>מבנה של X+1</p>	(1) מי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֵדֶשׁ וְלֹא חִנְּכוֹ, יֵלֶךְ וְיֹשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בְּמִלְחָמָה, וְאִישׁ אַחֵר, יַחְנִכֵּנוּ
			(2) מי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם, וְלֹא חָלְלוּ יֵלֶךְ, וְיֹשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בְּמִלְחָמָה, וְאִישׁ אַחֵר, יַחְלִלְנוּ
			(3) וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַרְשׁ אִשָּׁה, וְלֹא לָקַחָהּ יֵלֶךְ וְיֹשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בְּמִלְחָמָה, וְאִישׁ אַחֵר, יִקְחֶנָּה
			(4) וְיִסְפוּ הַשְּׂטָרִים, לְדַבֵּר אֶל-הָעַם, וְיֹאמְרוּ מִי-הָאִישׁ הִקְרָא וְכֵן הִלָּב, וְלֹא יִמַּס אֶת-לֵבָב אַחִיו, כְּלָבָבו

לא חנך=לא השתמש אפילו לא פעם אחת.

לא חיללו=לא אכל כי לא חלפו 4 שנים והפירות עדיין קדושים. (רק משנה רביעית מותר לאכול את פירות האילן = "נטע רבעי")
 ארס אישה=קידש אותה אך לא לקחה=עדיין לא התחתן איתה=לא קיים איתה יחסי אישות.

ההגבלות במלחמת רשות:

פסוק 10: כי-תִּקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ--וְקִרְאתָ אֲלֶיהָ לְשָׁלוֹם=אסור להשתמש ב"אפקט ההפתעה"

פסוק 11: ואם-לא תִּשְׁלַח עִמָּךְ וְצַרְתָּ, עָלֶיהָ=אסור לתקוף מייד לאחר הסיור להיכנע אלא יש להמתין ולעשות מצור!

פסוק 13-14: אסור להרוג נשים וטף (אותם תיקח כשלל) מותר להרוג רק את הזכרים – רק מי שיכול לסכן אותך.

מילה מנחה: שלום – המטרה של דיני מלחמה היא להפחית מלחמות!!

ההגבלה	במי זה פוגע?	למי זה מועיל?	הסיבה/מסר?
איסור אפקט הפתעה	בחיילים כי האויב מתכוון לקראתם	לאוייב יש זמן להתכונן	לתת צ'אנס לשלום
חובת מצור	במלך – מאוד יקר לממן מצור	לחיילים קל יותר להילחם נגד אויב מורעב	הסיבה לפגיעה הכלכלית במלך כדי שלא ישתלם לו לצאת למלחמו.
איסור הרג נשים וטף	בחיילים שיכולים להסתכן שצריכים לבדוק את מי הם הורגים	לחיי האדם של האוייב	גם הם נבראו בצלם ה'.

פסוק 15: פן (=ככה) תַעֲשֶׂה (רק) לְכָל-הָעָרִים הַרְחֹקוֹת מִמֶּךָ מֵאֵד (=מחוץ לגבולות הארץ)=מלחמת רשות

מה הפירוש "כך תעשה"? **פירוש א:** רק במלחמת רשות תקרא לשלום אך במלחמת חובה לא מציעים שלום.

פירוש ב: רק במלחמת רשות הורגים רק גברים אבל במלחמת חובה הורגים גם נשים.

סיבת ההבדל: לפי פירוש א' המילים "כך תעשה" מתייחסות לפסוק 10 ואילו לפי פירוש ב זה מתייחס לפסוק 14.

הערה: התנ"ך רואה באמונה באל אחד ערך עליון שגובר על ערך חיי אדם.

לכן, עיר שנמצאת בתוך ארץ ישראל תושמד ותישרף כולה

בין אם מדובר בעם זר שעובד עבודה זרה ובין אם מדובר בעיר יהודית(!) שעובדת עבודה זרה

בשני המקרים, מכחידיים כל זכר, ללא הבדל דת גזע או מין.

הערה 2: הדינים במלחמת רשות היו ונתרו ההומאניים ביותר בעולם מאז ועד היום. צה"ל הוא הצבא היחיד בעולם שמודיע

בדרכי תקשורת שונות לאוכלוסיה לפני שהוא תוקף. מאידך, הדינים במלחמת מצווה הם הקיצוניים ביותר בעולם, אפילו

דאע"ש והנאצים פעלו בצורה יותר מרוככת. הם לא שרפו את רכוש הקורבנות... הם בזזו ולקחו שלל.